

Mira Muhoberac

Okovani Galileo

Branka Brezovca

Eurokaz – Međunarodni festival
novog kazališta
2. – 27. lipnja 2010.

Ovogodišnji Eurokaz u najdugotrajnijem trajanju dosad, od 2. do 27. lipnja 2010., ponudio je u prvom dijelu, od 2. do 6. lipnja, reviju Eurokazovih produkcija, nastalih u novoj a stalnoj dvorani Gorgona, u kojoj se prikazuju od početka novouspostavljene suradnje između novootvorena Muzeja suvremene umjetnosti u Zagrebu i Festivala novog kazališta Eurokaz, a u drugom, od 11. do 27. lipnja, međunarodna gostovanja, tj. program predstava, performansa, *happenin-ga*, izložbi, razgovora... Prema riječima dugogodišnje umjetničke voditeljice Eurokaza Gordane Vnuk, koncepcijska se nit ovogodišnjih produkcija i gostovanja uspostavlja oko ideje uzajamnosti i suradnje. Tako je

4. lipnja u suradničkom produkcijskom nizu Eurokaz / MSU Zagreb / Focus on Art and Science (EU) prikazana predstava *Njarabum* u režiji Anje Maksić Japundžić, a 6. lipnja u suradnji Kazalište Novi život / Eurokaz / MSU Zagreb izvedena je *Crkva* u režiji Saše Božića. Druga bi se koncepcijska nit mogla pronaći upravo u zadanosti prikazivanja predstava muzejskim prostorom, koje tijela i riječi izlažu kao eksponate suvremene umjetnosti i stvarnosti i nude se na ogled multimedijски određenom gledatelju naše suvremenosti i promatraču prevelikim brojem i količinom događanja ponekad zburnjena svijeta.

Strmi prostor Gorgone i njezino za suvremenu umjetnost indikativno ime te naziv novoga europskoga kazališta u naslovu i skutu festivalske odrednice najlucidnije iskorištava Branka Brezovec, autor adaptacije spoja dvaju tekstova i redatelj predstave *Okovani Galileo*, podnaslovljujući je *opera corale*, već u naslovu spojivši Brechtovu dramu *Život Ga-*

Illejev i Eshilovu tragediju *Okovani Prometej*. Uzajamnost i suradnja vidljivi su i u dugom produkcijskom nadnaslovnom nizu: Laboratorio Nove, Firenca / Centro Iniziative Teatrali, Campi Bisenzio / HNK Ivana pl. Zajca, Rijeka / Eurokaz, Zagreb / MSU, Zagreb, ali i u podredu – u suradnji s: Festival *Fabbrica Europa, Firenze / Centro di Ricerca Teatrale di Pontedera / Provincia di Firenze*, kao i u hrvatskoj-talijanskoj glumačkoj i pjevačkoj postavi i u angažiranju makedonskoga skladatelja Marjana Nečaka – koji potpisuje glazbu u predstavi.

Povod je predstavi proslava godišnjice Galilejeva otkrića teleskopa prije četiri stotine godina. *Okovani Galileo* praizveden je 10. svibnja 2009. na firentinskom festivalu *Fabbrica Europa*, kao dio te proslave. U Zagrebu je prikazan u siječnju 2010., otvorivši Gorgonu kao prostor Eurokazove produkcije. Eurokazova festivalska publika mogla ga je vidjeti 2. i 3. lipnja 2010. Adaptator teksta i redatelj Brezovec i autor scene Stjepan Filipec majstorski koriste izgled i vizuru teleskopa za promjenu kuta gledanja i za naglašavanje vertikalne osi pozornice koja se ogleda u

gledateljskom oku, i obratno. Naime, Galileo Galilei izumio je 1609. prvi teleskop, koji je konstrukcijski bio istovjetan dalekozoru. Godine 1610. slijedila su golemo otkrića: tim je teleskopom otkrio da na Mjesecu postoje planine, izmjerivši im i visinu. Kad je uočio pjegice na Suncu, mogao je utvrditi koliko vremena treba Suncu da bi se okrenulo oko svoje osi. Uz pomoć je teleskopa vidio četiri najveća Jupiterova mjeseca i Mliječnu stazu kao mnoštvo zvijezda. Brezovec i Filipec konstrukcijom scene poput teleskopa uspijevaju skupljati i fokusirati događanja udaljenih vremena kao uvećanu sliku naše suvremenosti, tj. zajedničke civilizacije. Tijekom predstave mehanizmom optičkoga teleskopa Brezovec fokusira i događanja i osobe naizgled premalene ili slabije važnosti i izbljednula značenja i otkriva njihovu moguću ključnu ulogu u sudbinskim događajima.

Svaki se teleskop, naime, kao i pozornica predstave *Okovani Galileo*, sastoji od cijevi, objektivna i okulara. Svjetlost ulazi na strani objektivna, a izlazi kroz okular, gdje promatrač naslanja oko. Značenja se udvostručuju postojanjem

gledateljeva i reflektorskoga oka. Teleskop je montiran na postolje, u ovom slučaju na postolje koje je povezano s dnom kazališne pozornice. Može imati i pomoćni paralelni mali dalekozor tražitelj za lakše snalaženje među mnoštvom zvijezda, nadahnuća i pokretača ljubavne, kazališne igre, koje se vide u okularu, odnosno u perspektivi grčke, nekad tragedijske, prometejske i rimske, nekad komedijske, europske civilizacije. Svjetlost prolazi teleskopom, skuplja se objektivom i zatim prolazi okularom. Slika zvijezde, konkretizacija ideje predstave, nastaje u žarištu u kojem se skupljaju zrake. Kroz višestruki okular, leću u vlastitu oku, promatramo nastalu sliku predstave. Postavljanjem velikoga teleskopa kao pokretne pozornice i maloga na samoj pozornici, Brezovec udvostručuje značenja prikazana svijeta, a gledatelj stavlja u položaj istraživača stvarnosti i istraživane stvarnosti, mijenjajući položaj okulara i objektivna.

Prostorna koncepcija ulazi u dramaturšku koncepciju predstave, koja počiva na Brechtovoj drami *Galileo Galilei* i na tzv. *epskom kazalištu*. Kao što u refraktornim teleskopima, koji imaju leću kao objektiv, slika nastaje lomom svjetlosti, tj. refrakcijom na površinama leće, tako i Brechtovo kazalište nudi, kao i akromatni teleskopi, dva akromatna, optička elementa, vizuru dramske osobe u radnji i dramske osobe kao pripovjedača, ali i apokromatnu vizuru, koja pogled utemeljuje na lećama sastavljenima od više elemenata, na više poigravanja iluzijskim i antiiluzijskim elementima, s nekad ključnim songovima, pa se sinteza glume, glazbe, pjevanja i vizualnih efekata doživljuje upravo kao *opera corale*.

Koralnost, naglašena i igrom, pjevanjem i mizanscenom zbora i solista, teleskopskim postavljanjem križanja neba i Zemlje, usklađena je s dramaturškim i redateljskim načelima zasnovanima na reflektornim teleskopima, tj. na zrcalnim objektivima, u kojima slika, u ovom slučaju vizualna i auditivna slika predstave, sinteza likovnih i scenjskih umjetnosti dvaju ili triju vremena i partiture glazbene drame i koralne opere, nastale spajanjem antičkih recitativa i songova Brechtova kazališta, dolazi do nas i prolazi odbijanjem, refleksijom na površini zrcala, u kojoj se su(o)gledaju Eshilov i Brechtov tekst. Sustav predodžbi koje reflektira znanost uzrcaljuje se u sustavu predodžbi koji reflektira umjetnost. Okovan vječnim plamenom zna-

nosti, Prometej supostoji s vječnim plamenom ljubavi koja se reflektira u ožračju izuma teleskopa.

Azimutno pokrenut teleskop, pomican po smjeru – azimutu i visini spaja se s ekvatorijalnom montažom, s azimutnom osi nagnutom paralelno s polarnom Zemljinom osi, čime se vrtinja Galilejeva svemira spaja sa statikom Prometejeve sudbinske vezanosti uz stijenu i omogućuje vrtinja svemira, dodatno objašnjena znanstvenim i umjetničkim vodičima, tj. mogućim odgonetanjem čitanja dramaturgije predstave s desne strane pozornice.

“Galileo je čovjek koji želi stvoriti novu stvarnost koristeći se instrumentima znanosti, slobodnom voljom i inteligencijom. Prometej pak, izdržavanjem svoje kazne, prkosi Zeusovoj svemoćnosti. O zatvoreniku ovisi tiraninova sudbina, a u umu osuđena znanstvenika rađa se nada za novu etiku suvremenoga svijeta. Ova proturječja pokreću svemir. Premoć je ograničena neznanjem, znanje je ograničeno putem premoći. U božanskoj ekonomiji suma svjetske patnje mora ostati nepromijenjena”, zapisano je u objašnjenju predstave.

Osim izvrsno domišljenom scenom Brezovčevu autorsko djelo snažno je potpomognuto do u detalje razrađenim pokretom Barbare Matijević, fokusirajućim i atmosferskim svjetlom Alena Marina i u bojama i oblicima s dramaturgijom i režijom usuglašenim kostimima Petre Mina. Nećakova razigrana i virtuozna glazbu scenski funkcionalno i dojmljivo spaja “vikanje” umjetnosti i “plamen” znanosti, uz sigurno dirigentsko vodstvo i glasovirsku pratnju Igora Vlajnića, tj. Mattije Damianija.

Sve to, naravno, ne bi bilo moguće bez angažirana i uigrana glumačkoga ansambla sa solističkim funkcionalnim i potrebnim izdavanjima: Silvano Panichi nastupa kao Galileo Galilei, Sergio Aguirre u nekoliko sjajnih uloga (Ludovico, Kurator, Filozof, Otac Clavius, Kardinal Barberini, Papa Urban VIII., Kardinal Bellarmine, Mljekar), Manola Nifosi kao Gđa Sarti, Lorenzo Berti kao Andrea Sarti, Suzana Brezovec kao Virginia, Lovro Brezovec kao Cosimo Medici i Dječak). Golem prinos predstavi daje zbor Opere Hrvatskoga narodnoga kazališta Ivana pl. Zajca iz Rijeke predvođen izvrsnim Sašom Matovinom kao Prometejem.

U programskoj knjžici zapisano je: “Brezovec propituje četiri stotine godina nakon Galilejeva otkrića živimo li u Galilejevu svijetu ili smo još uvijek u poziciji subjekta koji

nadu za svoje puno ostvarenje nalazi u umjetnosti. Kako preživjeti u sustavu umjetnosti, sustavu neznanstvenih predodžbi, koji za svoje postojanje koristi predznanstvene, predgalilejske istine ili sheme. Svako od znanosti odbačeno, dotad na znanju i poznavanju utemeljeno iskustvo postaje igrom, umjetničkim artefaktom.“

Nakon prvoga, revijalnoga programa Eurokazovih produkcija uslijedio je međunarodni festivalski program: europska premijera 11. lipnja predstave *Potomci uškopljenog admirala* – Marionetsko kazalište Youkiza (Japan) / Frédéric Fisbach (Francuska), u režiji Frédéric Fisbacha, s reprizama 12. i 13. lipnja; 15. i 16. lipnja gostovanje predstave *Jesam ti ja* – Par B. L. eux / Benoît Lachambre / Louise Lecavalier / Laurent Goldring / Hahn Rowe (Kanada); 18. i 19. lipnja *Šest stupnjeva* – Santasangre (Ita-

lija); 19. lipnja VIA NOVA via MSU Zagreb – Via Negativa (Slovenija); 23. i 24. lipnja *Balada o Ricky i Ronnyju* – pop opera, u produkciji MaisonDahlBonnama & Needcompany (Nizozemska / Belgija); 26. i 27. lipnja *Bespredmetno* (režija: Aurélien Bory) – Compagnie 111 / Aurélien Bory (Francuska).

Nijedna od tih predstava, međutim, nijedno od ovogodišnjih hrvatskih i inozemnih Eurokazovih događanja nije zasjenilo sjajnu, inteligentnu, furioznu i preciznu, pravim energijama prožetu, dramaturški i redateljski domišljenu Brezovčevu predstavu. Predstavu koja se na najozbiljniji i najradosniji mogući način igra Svijetom i Svemirom, spajajući znanost i umjetnost u vrtlogu ljubavi. Vjerojatno najbolju predstavu Branka Brezovca koju smo mogli vidjeti u Hrvatskoj.